

KAJ LAHKO OBRAMBOSLOVJE PRISPEVA K POVEČANJU PROFESIONALNOSTI ČASTNIKOV IN ČASTNIC SLOVENSKE VOJSKE (RAZPRAVA)

HOW CAN DEFENCE STUDIES CONTRIBUTE TO A GREATER PROFESSIONALISM OF SAF OFFICERS – A DISCUSSION

Razpravo o sistemu vojaškega šolstva štejem med oblike samoevalvacije Slovenske vojske, ki bi morala voditi v ukrepe za razvoj takšnega šolanja vojaških profesionalcev, v katerem bi častniki na podlagi javno in mednarodno primerljivega študijskega programa dobili javno priznane akademske nazive. Ob tem priporočam, da bo šolanje sledilo težnjam razvoja šolanja častnikov v državah članicah EU in Nata, saj se v tujem strokovnem tisku pojavljajo ocene o velikem deležu premalo kvalificiranih častnikov v SV ter o njihovem pomanjkljivem znanju s področja voditeljstva in vrednot.

ŠTUDIJ OBRAMBOSLOVJA IN VOJAŠKO IZOBRAŽEVANJE

Na izobraževanje častnikov na različnih ravneh gledam s perspektive sistema študija obramboslovja, ki že 32 let (ustanovljen je bil leta 1975) izobražuje kadre za nacionalnovarnostni sistem. Del teh kadrov je sorazmerno uspešno vstopil v nekdanjo Teritorialno obrambo in danes v Slovensko vojsko. Upošteva se to dejstvo se utim odgovorno za znanje dela častniškega zbora, v katerem pa so poleg obramboslovcev tudi diplomanti drugih fakultet in visokih strokovnih šol. Med njimi so najpogosteje¹ diplomanti organizacijskih ved, varstvoslovja, pedagoške

¹ Gre za mojo osebno oceno, ki nastaja na podlagi raziskovalnih in pedagoških stikov s častniki SV, iz katerih je poleg različnih smeri študija videti tudi posamezne častnike, ki imajo samo srednjo šolo. V resnici pa SV ni nikoli doslej javno predstavila podatkov o

akademije oziroma fakultete, javne uprave, strojništva, prometa ter vojaških akademij nekdanje jugoslovanske vojske. Obramboslovci se utimo bolj odgovorne za znanje astnikov zato, ker je bil študij ustanovljen kot vsebinska kopija vojaške akademije kopenske vojske na civilni univerzi², medtem ko je bil več inski del nekdanje kopenske vojaške akademije v šolanje obramboslovcev prenesen na ravni šole za rezervne ofcirje. To pomeni, da smo dobili pri obramboslovcih tri desetletja nazaj kombinacijo družboslovca ter kopenskega ofcirja z vojaško veš ino na ravni šole za rezervne ofcirje. Ker so med ustanavljanjem študija že obstajali intenzivni, tudi študijski stiki takratne jugoslovanske elite z ameriško vojsko, sklepamo, da je bila oblika posnetek ameriškega modela študija astnikov na Reserve Officer Training Course (ROTC). Pozneje se je študij obramboslovja mo no spreminjal in prilagajal mednarodnim varnostnim študijem, notranjim slovenskim potrebam po vojaškem in obrambnem znanju³ ter v osamosvojitveni vojni postavil svoje diplomante v vrh vodenja oboroženih bojev. Pred dvema letoma (2005) je program obramboslovja ponudil v akreditacijo dva bolonjska programa. Prvi, tako imenovani splošni obramboslovni študij, je namenjen šolanju za politološke in mednarodnovarnostne kompetence, drugi pa je vojaški obramboslovni študij, ki od prvega letnika dalje vsebuje ve vsebin s podro ja vojaške prakse, veš ine, usposabljanja, ve je izobraževanja s podro ja vojaških ved in uporabe vojske. Vsebuje znanje s podro ij obramboslovja, mednarodne varnosti, politologije, sociologije in antropologije. Oblikovan je bil tako, da je primerljiv s programi vojaških akademij v zahodni Evropi, ki so svoje programe za splošne astnike preoblikovale skladno z bolonjsko reformo. Ob takšnem programu, ki pa bi moral biti še strokovno uresni en, se sprašujem, ali lahko na civilni fakulteti naredimo še kaj ve , da bi v vojaškem sistemu premagali ocene iz mednarodnega okolja. Konkretno mislim na tisto, ki jo je pred kakim letom objavila revija Jane's Sentinel in je dve tretjini slovenskih astnikov ozna ila kot podkvali fcirani (underqualified). Da bi natan neje vedeli, kaj še storiti za boljše znanje slovenskih astnikov, bi potrebovali analizo razlogov za oceno, pa naj je še tako neprijetna, o »underqualified« slovenskih astnikih. Na podlagi predstavljenih referatov in razprav na konferenci o vojaškem šolstvu 1. februarja 2007 v Polj ah je mogo e

izobrazbeni strukturi svojih astnikov niti podatkov o smereh študija astnikov ob vstopu v Šolo za astnike, kot tudi ne izobrazbene ravni tistih, ki so v astniški zbor vstopili s šolami za rezervne astnike nekdanje JLA.

² Študij obramboslovja oziroma splošne ljudske obrambe in družbene samozaš ite je bil ustanovljen na petih jugoslovanskih univerzah in vklju en med študijske programe družbenih ved (Univerza v Ljubljani), politi nih znanosti (Univerza v Zagrebu, Univerza v Beogradu, Univerza v Sarajevu) ter humanistike (Filozofska fakulteta Univerze v Skopju).

³ Profesorji Fakultete za sociologijo, politi ne vede in novinarstvo, predhodnice FDV, ki so sodelovali pri ustanovitvi študija, zlasti prof. dr. Stane Južni , prof. dr. Zdenko Roter, prof. dr. Vlado Benko, prof. dr. Anton Bebler, so skupaj z nekaterimi lani takratnega vodstva Teritorialne obrambe Republike Slovenije razmišljali, da bi Slovenija morala imeti svoj sistem šolanja vojaških strokovnjakov.

sklepati, da Slovenska vojska nima takih ocen in da se loteva reforme vojaškega šolstva brez natančnih analiz dosedanjega sistema. Sklepati je mogoče, da gre za reformo »na pamet«, saj je najmanj, kar bi morali slišati, kako dobro se v organizaciji obnesejo in kaj pogrešajo v svojem izobraževanju diplomirani obramboslovci, varstvoslovci, organizatorji dela, strojniki in vsi drugi, z vseh vetrov nabrani astniki, nenazadnje redki diplomanti West Pointa. Morali pa bi tudi vedeti, kateri del slovenskega astniškega zbora največ prispeva k oceni o podkvabljenosti. Za utemeljenost sprememb niso dovolj obetki in dolgoletne želje nekaterih pripadnikov SV, ki se jim niso uresničile sanje, potrebni so podatki.

Razmerje med šolanjem za vstop v profesijo ter profesionalno socializacijo

Za analizo je pomembno razmerje med dolžino šolanja za vstop v vojaško profesijo in dolžino izpopolnjevanja ali poznejše profesionalne socializacije znotraj profesije. Sedanji sistem slovenskega vojaškega šolanja je vsebinsko in organizacijsko težiščno usmerjen v profesionalno socializacijo znotraj profesije. Če bi pregledali dolžino vojaškega šolanja, bi videli, da je za vstop v vojaško profesijo potrebnih 13 mesecev astniške šole, govorim pa o vojaškem izobraževanju, ne o formalnih stopnjah izobrazbe. V okviru profesionalne socializacije sledi šest mesecev štabne šole, eno leto višjega štabnega tečaja in eno leto generalštabnega programa. Ocena je narejena na programih, ki se izvajajo redno, vemo pa, da so tako imenovani izredni programi tudi bistveno krajši. To pomeni, da imamo razmerje 13 mesecev za vstop v profesijo in 30 mesecev za napredovanje znotraj organizacije za doseganje najvišjih inov. Na podlagi te piramide, ki predvideva za vstop v profesijo zelo majhno količino znanja ali zelo kratek čas šolanja v primerjavi s časom za izpopolnjevanje, se vprašam, kakšne vrste astnike potemtakem potrebuje SV. Če je toliko energije vložene v izpopolnjevanje, v štabno šolo, VŠT in GŠP, bi prišlo do tega, da je težišče SV pravzaprav v visoko izobraženih astnikih, ki so po njih najmanj majorji, podpolkovniki, polkovniki in brigadirji. S to kakovostjo znanja in izkušenj Slovenska vojska nastopa na trgu vojaštva ali vojskovanja v svetovnem prostoru. Ali je torej to slovenska niša v mednarodnih vojaških operacijah – izvoz astnikov, ki so sposobni voditi bataljone, polke, brigade, divizije in še kaj drugega?

Če pogledam na opozorila, ki prihajajo iz vojaških operacij in mednarodnih vojaških poveljstev, da Slovenija ni sposobna pokriti potreb (in tudi zahtev) po astnikih za visoka poveljniška mesta, ugotavljam kot laik in zunanji opazovalec, da sistem notranje profesionalne socializacije zadovoljuje potrebe po napredovanju v njih, ne pa tudi potrebe po znanju, izkušnjah in kompetencah za mednarodna poveljstva⁴.

⁴ Ocena je narejena na podlagi lastne presoje, ker Slovenska vojska še ni objavila ali opravila evalvacije uspešnosti svojih poveljniško-štabnih tečajev z vidika uporabnosti v praksi vojaškega delovanja.

Na ustreznost sistema vojaškega šolanja je mogoče gledati tudi z vidika operativnih enot. Januarja 2007 smo obramboslovci in strokovnjaki mednarodnih odnosov s FDV preživeli kar nekaj dni v 10. bataljonu Slovenske vojske. Sodelovali smo v pripravah in opazovali astnike in pod astnike pri usposabljanju 600 vojakov za odhod na misijo Kfor na Kosovo. Če pomislim na vseh 600 vojakov, ki smo jih imeli na predavanjih, in 440 na raziskavi pred odhodom na misijo, ter na njihovih 60 in več poveljnikov različnih ravni, sklepam, da je to pravzaprav naš izvozni artikel. Njih izvažamo, mar ne? Kje je zdaj v piramidi znanja tisti del šolanja, ki bo izšolal tako veliko skupino ljudi za zelo konkretne naloge, ki jih čakajo v šestih mesecih misije, kje so tisti, ki šolajo poveljnike za posebnosti nalog na Kosovu? Ko vidim podatke, da je v centralnem možganskem trupu Slovenske vojske, v PDRIU, vsaj 500 ljudi, domnevam, da mora biti med njimi veliko funkcionalnega, prav konkretnega znanja o zgodovini ter socialnem, vojaškem in političnem položaju Kosova. Ob tem se potihoma sprašujem, kje so, da bi vse to znanje prenašali na vojake 10. motoriziranega bataljona. Odhod na to misijo je bil vendar središnji projekt sodelovanja SV v vojaških operacijah leta 2007. In če si je priprave vojakov ogledalo 74 študentov obramboslovja in mednarodnih odnosov s FDV, kje so bili vsi šolajoči se astniki in pod astniki v sistemu vojaškega šolstva, da se teh prikazov niso udeležili in analizirali ustreznosti priprav?

Vojaški modularni študij – leta 2001 in nikoli več ?

V zvezi z odnosom Slovenske vojske in Ministrstva za obrambo do vojaškega šolanja je treba omeniti, da smo leta 1992 na obramboslovju prvi predlagali tako imenovani vojaški strokovni študij, ki bi moral biti lociran na civilni fakulteti z možnostjo hitre demobilizacije diplomanta take šole v različne civilne poklice, kar je danes težnja v vojaški profesiji. Take vrste študij smo predlagali še nekajkrat. Danes iz PDRIU slišimo ideje o visoki (strokovni) vojaški šoli. Obramboslovci smo od ministrstva in SV vedno dobivali odgovor, da taka šola pač ne bo potrebna in da je večja verjetnost modularnega študija na več fakultetah z različnimi predmeti o uporabi vojske. Zamisel se je zdela uresničljiva že leta 1999, ko smo prvič uvedli vojaški tabor za obramboslovce. Ko ga je takratni Center vojaških šol pripravil, je nastala tudi zamisel, kako vojaške tabore umestiti v sistem temeljnega vojaškega izobraževanja in usposabljanja. Obrisi modularnega študija in pripravljenost slovenskih univerz ter Slovenske akademije znanosti in umetnosti, da bi podprle tak študij, so bili potrjeni na simpoziju o razvoju visokega šolstva novembra 2001 (Jelušič, Krajnc 2001). V Sloveniji takega študija sicer ni bilo, se je pa pojavil v sosednji državi. Na podlagi primerjave med slovensko zamisljivo modularnega študija ter dokumenta z naslovom *Koncept izobrazbe za potrebe*

*Oružanih snaga Republike Hrvatske*⁵

(http://www.morh.hr/katalog/documents/Koncept%20izobrazbe_OS RH.pdf, 31. 3. 2007) in zlasti ob analizi programa civilno-vojaškega izobraževanja KADET ugotavljam, da je hrvaška vojska uvedla model šolanja, ki je blizu takratnim slovenskim zamislim modularnega študija na civilnih in vojaških izobraževalnih ustanovah.

Veliko modelov in malo vsebine

Med referati na konferenci 1. februarja 2007 je bilo mogoče prepoznati vsaj štiri modele vojaškega izobraževanja oziroma produkcije nastnikov SV, morda celo zametek petega. Pri tolikšni ponudbi različnih modelov se ne zdi prav preprosta naloga poiskati enega, ki bo primeren za poenotenje vse energije in vseh dobrih idej. Zakaj bodo težave pri prehodu z idej na uresničljivi model? Ker se avtorji modelov ukvarjajo predvsem z obliko in ne z vsebino. Če se kot civilist z dvajsetletno pedagoško in raziskovalno prakso na obramboslovju vprašam, kako lahko pomagamo pri izboljšanju strokovnosti slovenskih nastnikov, potrebujem odgovor na vprašanje, katere vsebine potrebuje Slovenska vojska v svojem sistemu izobraževanja, da bo premagala podkvalificiranost. Poglejmo primer: pred tremi leti, ko je SV še razglašala modularni nastnik in šolanja nastnikov, se je pojavila zahteva po matematičnem znanju. V vojaškem obramboslovnem modulu smo leta 2005 pripravili matematiko in jo leta 2006 tudi izvedli. Toda postavilo se je vprašanje, kakšna naj bo vsebina tega predmeta. Na splošni ravni je bilo rečeno, da mora ta matematika ustrezati potrebam vojske, na konkretni ravni pa nihče ni bil pripravljen navesti primerov, na katerih bi avtor programa predmeta matematike formule predelal za potrebe nastnikov. Matematika za obramboslovce je potem nastala tako, da je docent matematike s FDV pregledal učbenike z West Pointa in drugih vojaških akademij, pri pripravi vsebine pa sodeloval tudi s prof. dr. Antonom Žabkarjem. Tu je lepo vidno, kako strokovnost SV seže do ravni oblike (predmet), ne zmore pa znanja za vsebine (konkretni primeri za matematiko). Zavedati bi se morali, da je napore treba usmeriti v določanje vsebine, kajti obliko šolanja nastnikov določa sistem, predpisan z veljavnim Zakonom o obrambi, z zakonodajo s področja visokega šolstva, postavljajo pa se tudi novi okviri z bolonjsko, lizbonsko in sorbonsko strategijo.

Kje so evalvacije?

V izobraževalnem procesu smo navajeni nenehne evalvacije – ocenjujejo nas študentje, sodelavci, tuji recenzenti, ocenjujemo se sami. Glede na to, da ima MO

⁵ Koncept je bil zaradi bolonjske reforme, ki je bila leta 2006 izvedena na vseh hrvaških univerzah, in zaradi priprav na vstop v Nato dopolnjen spomladi leta 2007.

osebje, ki pozna instrumente za evalviranje (Liliana Broži), bi kazalo evalvirati, kaj v izobraževalnem sistemu za potrebe vojske pravzaprav po nemo vsi skupaj, civilni profesorji in vojaški u itelji. Pri akujemo in predlagamo, da se evalvacija opravi na doslej opravljenih predmetih vojaškega obramboslovnega modula. Skrb za obliko in vsebino dela pa bi se morala pokazati tudi v usmerjanju kandidatov za astnike v vojaško šolstvo, zlasti e so že opravili razli ne oblike vojaškega urjenja, saj to pomeni, da je SV že investirala svoje znanje v tako vrsto kandidatov.

Iz javno znanih podatkov vem, da Šola za astnike sprejme do 30 ljudi, od tega 15 iz notranje oziroma stalne sestave in 15 štipendistov. Med štipendisti že tri leta ni ve obramboslovcev, ker za študij obramboslovja tako dolgo ni bila razpisana nobena štipendija. etudi bodo obramboslovci imeli 60 odstotkov znanja s podro ja vojaštva in vojaške prakse, ne bodo mogli priti niti do selekcije za Šolo za astnike, saj se nanjo uvrstijo samo štipendisti. e so torej štipendije dolo ile kvoto ljudi, ki bodo prišli na selekcijo za Šolo za astnike, je SV v resnici že povedala, katere ljudi potrebuje za astnike. Torej ne potrebuje nikakršnih modulov, ker je s politiko štipendiranja pravzaprav dolo eno, kdo bo šel na selekcijo. In to ne bo tisti, ki je štiri leta študiral obramboslovne, varnostne in vojaške vsebine in v katerega so investirani vojaška praksa in vojaški tabori. Ob politiki usmerjanja na Š se postavi še vprašanje, ki zadeva kvoto študijskih mest za zaposlene v SV. Ker iz stalne sestave prihajajo na Š predvsem pod astniki, je dilema o tem, ali izobraževati ali usposabljati v vojaškem šolstvu, že rešena. Ko vojska usmerja pod astnike v astniške vrste, pri tem pa ji manjka dobrih pod astnikov, pomeni, da je dala prednost veš ini pred strokovnim znanjem oziroma izobraževanjem. V civilnem izobraževalnem sistemu govorimo o usposabljanju (za veš ino) takrat, ko u imo loveka za soo enje z nekim izzivom z natan no dolo enimi ukrepi, torej ga usposabljammo za izvedbo konkretnih ukrepov v razli nih položajih. Ko govorimo o izobraževanju, pa študente u imo, zakaj uporabiti nek ukrep kot odgovor na izziv iz okolja, katere so bile zakonitosti, ki so bile uporabljene v ozadju ukrepa, ki ga je izbral. Zato je treba poznati matemati ne formule, na ela vojskovanja in zgodovinske primere, da bi lahko poiskali ustrezne ukrepe in odgovore na izzive iz okolja.

Diplomanti za vojaško kariero – zgledi

V vsakem sistemu vojaškega šolanja je pomembno razjasniti vprašanje, ali bodo diplomanti ostali v sistemu vojaške organizacije za vso delovno dobo ali gre tudi za izobraževanje za odhod na civilni trg. Po kom se lahko zgledujemo? Zgledi so lahko zahodnoevropske države, ki so za diplomante vojaških akademij v bolonjskem procesu uspele akreditirati civilno primerljive študijske programe. Zgledi so lahko tudi nekdanje jugoslovanske republike oziroma njihove

naslednice, kot je na primer Hrvaška, ki je modularni program KADET podpisala z 12 fakultetami, v novem konceptu izobraževanja pa predvideva manjše število fakultet za sodelovanje. Svojevrsten zgled je tudi Makedonija, ki je kmalu po razpadu Jugoslavije ustanovila vojaško akademijo, vendar že tri leta ni vpisala novih študentov, saj je prišlo do in facije kadrov, ki so se izšolali na njej. Če se želi slovenska vojska primerjati z makedonsko, ko si želi posebno zaprto vojaško visoko strokovno šolo, ji tega ne bi želeli prepričati. Zdi pa se, da je Slovenija vendarle usmerjena v zahodno Evropo, celo članica EU in Nata, zato bi bilo jasno, da se tudi v vojaškem šolstvu za ne ozirati po izkušnjah zahodnega sveta, če ponje hodijo celo države, ki niso članice teh zvez. Posebej poudariti pa so vojaške diskusije v Madžarski, ki je iz vseh nekdanjih vojaških akademij sestavila novo ustanovo – Nacionalno obrambno akademijo (NDU), na kateri se poleg vojakov šolajo tudi civilisti za obrambne strokovne naloge. Ker se obseg madžarske vojske še naprej krči, zlasti po nedavnem prehodu na povsem poklicno popolnjenje, je tudi položaj akademije negotov. Obstaja pa več različic razvoja, med njimi so krajnje osebja na polovico, izločitev NDU iz obrambnega proračuna in prehod pod ministrstvo za visoko šolstvo ali celo ukinitve šole in ohranitev vojaške šole, v katero bi vstopali diplomanti civilnih fakultet (povzeto po intervjuju z visokim vojakom madžarske vojske, NDC, Rim, 15. 3. 2007).

SKLEP

Sistem vojaškega šolstva je bil vedno odgovor na potrebe lastne vojske ter na razmere v mednarodni varnosti. Danes se uveljavlja še nujnost primerljivosti z drugimi programi v državah, s katerimi sodelujejo slovenske oborožene sile. Vsebine, ki jih je treba vključiti v proces profesionalne socializacije vojakov, pa so lahko produkt vojaškega ali civilnega raziskovanja. V majhnih državah praviloma zbirajo vse družbene vire za izvedbo vojaško in civilno raziskovanja. Slovenska vojska bo morala prejeti ali slediti na vse tiste fakultete, na katerih lahko za svoje vojakove nabere ustrezno znanje, le vedeti mora, kakšno. Za ta namen pa mora analizirati znanje vseh vojakov in težave, ki so jih ti imeli zaradi pomanjkljivega šolanja. Potem šele bo mogoče uvesti tudi konsistenten model šolanja vojaškega profesionalca. To šolanje pa ne more biti več samo vojaško, saj je treba ljudi izšolati za odhod iz vojaške kariere in za kompetence komunikacije s civilnim okoljem. Nova zahteva je tudi mobilnost diplome, ki jo uvaja bolonjska reforma. V premislek vsem današnjim vojakom pa bi moral biti tudi podatek, da so se leta 1991 na Zavod za zaposlovanje republike Slovenije prijavljali ljudje s poklicem *diplomirani vojak JLA*.

Tisti, ki se že leta ukvarjamo z raziskovanjem vojaške profesije in smo svoje

ugotovitve soo ili z raziskavami iz drugih vojsk (Larsson, Jeluši 2006), v nastajanje slovenske vojaške profesije pa investirali veliko svojega asa, znanja in energije, smo ob tujih ocenah o slabostih naših astnikov tudi prizadeti. Zato se nadejamo resne evalvacije izobrazbe astnikov, na podlagi katere bi ustvarjalci modelov lahko najprej sestavili seznam kompetenc in potrebnega znanja. Takšna analiza je še posebej nujna zato, ker so pravi odgovori na to, kakšne vsebine in znanje potrebujejo astniki, skriti v operativnih enotah in med tistimi astniki na mednarodnih poveljstvih, ki so bili v mednarodnih operacijah in nalogah. astniki, ki nimajo osebnih izkušenj iz vodenja enot v operacijah v tujini ali v premestljivih silah, brez take analize ne bodo našli pravih odgovorov na vprašanje, katere vsebine so pravšnje za nove astnike. Takšna evalvacijska študija je pomembna tudi zato, ker bo perspektivne astnike SV treba došolati za nove naloge, e se pokaže, da so bili šolani v sistemu, ki tem nalogam ni dorasel.

LITERATURA

- Ljubica JELUŠIČ in Viktor KRAJNC, 2001: *Izobraževanje slovenskih častnikov. Pripravljenost na nove naloge in možnosti za ustanovitev vojaških modulov na slovenskih univerzah. V: Branko STANOVNIK (ur.), Ljubo GOLIC (ur.), Alojz KRALJ (ur.). Razvoj visokega šolstva v Sloveniji: zbornik referatov na posvetu, Ljubljana, 27. novembra 2001. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti.*
- Koncept izobrazbe za potrebe Oružanih snaga Republike Hrvatske, MORH, http://www.morh.hr/katalog/documents/Koncept%20izobrazbe_OSRH.pdf, 31. 3. 2007.*
- Gerry LARSSON in Ljubica JELUŠIČ, 2006. *Leader development in natural context : A grounded theory approach to discovering how military leaders grow. Mil. psychol., 2006, vol. 18.*
- Intervju z visokim častnikom madžarske vojske, Nato Defence College, Rim, 15. 3. 2007.*